L-Importanza tal-Lingwi fid-Dinja

Charles Briffa

L-istudjużi qegħdin ibassru li sa tmiem is-seklu li għadu kif beda nofs is-sitt elef lingwa li hawn fid-dinja se jispiċċaw għal kollox (jiġifieri jsiru lingwi mejta), u elfejn oħra mill-bqija se jkunu mhedda tul is-seklu ta' wara (jiġifieri jkunu lingwi moribondi). F'dan l-istadju tal-ġrajja umana tajjeb li niflu daqsxejn l-argumenti kulturali u xjentifiċi favur il-konservazzjoni tal-lingwi. It-tmiem ta' dawn il-lingwi ħadd ma jixtiequ imma donnu m'hemmx x'tagħmel għax hemm bosta fatturi politiċi u ekonomiċi jagħfsu fuq komunitajiet żgħar biex lill-ġenerazzjonijiet il-ġodda jaqtgħulhom il-kuntatt/i minn mal-lingwi tradizzjonali. Mela l-lingwi li se jispiċċaw, mhux se jispiċċaw minħabba li huma neqsin fihom infushom imma minħabba xi qawwiet esterni li l-popli tagħhom m'għandhomx kontroll fuqhom. U din se tkun tabilħaqq traġedja għad-dinja. Hemm il-possibilità wkoll li d-dinja jkollha lingwa waħda biss – forsi sakemm jerġa' jinbena xi torri ta' Babel ieħor u l-istorja terġa' tibda mill-ġdid. Però qabel ma nkunu għal kollox pessimisti, tajjeb illi ngħidu li n-nies iħobbu jisfruttaw il-lingwa (bħalma jħobbu jisfruttaw l-art u kull ħaġa oħra naturali li għandu l-bniedem) għall-kapriċ jew għall-għajxien, u b'hekk in-nies stess ikunu qegħdin iwettqu l-ħarsien ta' l-ambjent lingwistiku.

L-Akkademja tal-Malti temmen li lingwa żgħira (jiġifieri, lingwa li l-għadd ta' nies li jitkellmuha huwa żgħir), bħalma hi l-lingwa Maltija, għandha s-siwi tagħha u, fil-kuntest ta' diversità lingwistika, għandha d-dritt lingwistiku tagħha. Dan id-dritt lingwistiku jintrabat mad-drittijiet umani, filwaqt li s-siwi tal-Malti jinfirex fuq tliet fergħat ewlenin: il-Malti bħala mezz ta' komunikazzjoni, bħala simbolu ta' identità kulturali u nazzjonali, u bħala għan għall-istudju. Għall-Akkademja d-dritt u s-siwi jintgħaġnu f'għaġna waħda.

Il-Malti bħala Mezz ta' Komunikazzjoni

F'ħafna oqsma tas-soċjetà (pereżempju, fl-edukazzjoni, fil-kummerċ lokali, fil-knisja, fl-amminstrazzjoni, fil-qrati) aħna l-Maltin nikkomunikaw bejnietna bil-

Malti u għandna bosta sitwazzjonijiet meta nafu nkunu bilingwi. Biex nitkellmu meta mmorru nixtru l-bżonnijiet ta' kuljum? Biex nitolbu meta nkunu waħidna m'Alla? Biex nirrabjaw ma' xulxin? Biex ikellmuna l-politikanti tagħna? Il-ġenerazzjonijiet il-kbar ta'. l-emigranti Maltin ukoll jikkomunikaw magħna u bejniethom stess bil-Malti. Mela, fil-preżent nistgħu ngħidu li l-Malti għandu valur strumentali qawwi fil-kuntesti Maltin, imma xorta waħda jinstab jikkompeti ma' l-Ingliż. Forsi hawnhekk ta' min jistaqsi l-Ingliż huwiex jieħu post il-Malti (f'Malta) u jekk il-Malti huwiex wieħed minn dawk l-ilsna li se jsiru moribondi u allura għandu l-bżonn li jkun ikkonservat. Meta soċjetà ma tibqax tuża lingwa, it-tfal ma jsibu ebda motivazzjoni biex jitgħallmuha, u għalhekk dik il-lingwa tispiċċa moribonda. Dan naħsbu li ġara fost l-emigranti Maltin. L-użu tal-Malti fosthom kien limitat ħafna, u allura bosta mill-ġenerazzjonijiet iż-żgħar spiċċaw parteċipanti passivi tal-Malti jew inkella spiċċaw qatgħu l-kuntatt mal-Malti għal kollox. Xi wħud minnhom illum il-ġurnata jixtiequ jitgħallmu l-Malti minħabba għeruqhom.

Il-Malti bħala Simbolu ta' Identità

Minbarra bħala għodda ta' komunikazzjoni, il-Malti jista' jkollu ħtieġa kulturali. Huwa maħżen ta' tradizzjoni kulturali, mod ta' għajxien u ta' espressjoni li jseddaq is-sens ta' identità fina. Huwa wirt u allura huwa rigal mingħand dawk ta' qabilna. Għandna nħarsuh bħalma nħarsu l-monumenti storiċi. Fil-kultura unika li joffri l-Malti tinsab il-karatteristika nazzjonali, u għalhekk l-ilsien isir għelm ta' identità nazzjonali. Kull lingwa tħaddan fiha l-ġrajja ta' poplu u tikxef kemm kemm il-mentalità ta' dak il-poplu għax is-sistemi lingwistiċi (ngħidu aħna, kif inqassmu n-nomi, x'sistema ta' pronomi nużaw, kif inħaddmu l-verbi) juruna kif dak l-istess poplu jikklassifika kollox fl-ambjent nattiv tiegħu. Dawn ikomplu joħorġu l-karatteristiċi li jagħtuna identità.

Il-Malti bħala Għan għall-Istudju

Imma huma wkoll elementi ta' studju. Il-lingwa tikxef mudell ta' migrazzjoni u allura tikkontribwixxi għall-istampa evoluzzjonarja ta' l-umanità. L-element imħallat fil-Malti jagħti xhieda ta' proċessi dijakroniċi li jistgħu jwessgħu l-istampa soċjo-kulturali tagħna. L-istudju sinkroniku tal-Malti mbagħad jaf iwassal għal sejbiet utieqa bħal, ngħidu aħna, minħabba li l-lingwa hija prodott tal-moħħ, xi strutturi u proċessi mentali kapaċi jwasslu sabiex jiġġeneraw is-sentenza tal-Malti – inżommu f'moħħna li l-istrutturi responsabbli għall-kompetenza fil-Malti jvarjaw ftit minn dawk li nsibu f'lingwi oħra.

Eżistenza vs Għajxien

Issa aħna hawnhekk m'aħniex qegħdin nitkellmu fuq l-eżistenza tal-Malti. L-eżistenza tal-Malti m'għandniex biża' minnha. Hija assigurata għaliex l-ixkafef ta' l-arkivji tagħna mtlew bid-dizzjunarji, bix-xogħlijiet letterarji, b'kotba ta' referenza, bil-grammatki, b'*recordings* tar-radju u tat-televixin, u issa anki bis-CDs. Imma qegħdin nitkellmu fuq li nżommu l-Malti ħaj għax jista' jibqa' jservi bħala mezz ta' komunikazzjoni, bħala simbolu ta' identità, u għall-istudju (aktar faċli għall-istudjuż li jeżamina xi ħaġa ħajja milli xi ħaġa mejta).

L-istudju tal-Malti għandu jibbenefika lill-umanità. Id-dinja għandha bżonn id-diversità lingwistika għax il-lingwi jiġbru fi ħdanhom bir ta' tagħrif uniku. Jekk lingwa tibqa' ħajja tipprovdi aktar tagħrif fuq il-proċessi ta' bidla għax tkun entità dinamika. Il-pronunżja u l-intonazzjoni jinbidlu, jissawwar kliem ġdid, jiċċaqalqu wkoll (għalkemm bil-mod ħafna) il-forom grammatikali, jaslu sfumaturi semantiċi ġodda, jibqgħu l-movimenti stilistiċi – u xejn ma jsir iffossilizzat. L-arkivji jagħtuna biss parti mid-deskrizzjoni tal-lingwa: dik il-parti ta' meta kienu kkompilati. Il-lingwa ħajja tista' tiġi eżaminata xjentifikament. U l-bniedem għadu ma jafx eżatt kemm id-diversità lingwistika tista' tkunlu importanti. F'kull lingwa hemm rikkezzi u kumplessitajiet kbar, u hekk irridu nħarsu lejn il-Malti: bħala prodott kulturali u fenomenu naturali. U minħabba dawn ir-rikkezzi u l-kumplessitajiet irridu nagħtuh ir-rispett li għandu bżonn.

Illum il-ġurnata għandna bosta deskrizzjonijiet tal-Malti. Imma għadna lura fl-istudju tiegħu. Biżżejjed insemmu li għad m'għandniex deskrizzjoni sintattika u lanqas semantika tiegħu. Min jaf x'għad hemm moħbi, x'għad niskopru fi lsienna. Jekk inħalluh imut, inkunu qegħdin neqirdu dak li għad ma tgħallimniex.